

NATRZEĆ (60) *vb pf*

a jasne, e pochylone.

inf natrzeć (16). ◇ *fut 1 sg* natrę (1). ◇ *2 sg* natrzesz (4). ◇ *3 sg* natrze (8). ◇ *1 pl* natrz(e)my (1). ◇ *2 pl* natrzecie (1). ◇ *3 pl* natrą (2). ◇ *praet 1 sg m* -m natarł (1). ◇ *3 sg m* natarł (3). *f* natarła (1). ◇ *3 pl m pers* natarli (1). ◇ *imp 2 sg* natrzy (16). ◇ *con 2 sg m* byś natarł (1). ◇ *3 sg m* by natarł (1). ◇ *part praet act* natarwszy (2), natarszy (1); -wszy *KochSz*; -wszy : *szy SienLek* (1:1).

Sł stp notuje, Cn s.v. strofuję o co kogo, Linde XVI (jeden z niżej notowanych przykładów) i XVIII w.

1. Trąc posmarować, rozsmarować (30) :

natrzeć kogo, co czym (9): *LubPs* F3; *SienLek* 167v; *Iešli* też *Popielicze* kupisz v nich futro/ *Oglądajże* ie potym/ *odmieni* fie iutro. *Natrze* krętą *Wiewiorkę*/ *rzecze* *Popielicá* *BielSat* C2; *RejZwierc* 161v; *BielSpr* 62v; *KochPs* 205; *Nákuþmy* *żioł* *woniájących*. [...] *S* *ktorych* *mási* *náczy**nimy* *Ktorymi* *ćiało* *nátrzemy*. *MWilkHist* C2; *ArtKanc* Q6v; *BielRozm* 17.

Przen (6) :

Zwroty: »natrzeć *gębę* (*a. paszczękę*) [*czym*]« [*szyk zmienny*] (3): *LubPs* R4; [*Pan Bóg chce niewiernemu*] *Pyołunem* *gębę* *nátrzeć*/ *á* *żołcią* *nápoić* *RejZwierz* 104; *RejPos* 189.

»natrzeć [*komu*] *uszy*« = *skarcić*; *atterere aures alicui Cn* (2): *Atterere aures alicui*, *Nátrzeć* *komu* *wízy*/ *to* *yeft*/ *námowić* *mu* *do* *woley*. *Mącz* 450d; *CiekPotr* A3v.

»natrzeć *sobie* *zęby*« = *nasycić się* (1): *Bo* *iešli* *prze* *marny* *kłos* *coć* *wynika* *z* *gęby*/ *Byś* *iedno* *iáko* *świniá* *nátarł* *śobie* *zęby*. [...] *Chciał**bych* *s* *tym* *ápellować* *do* *rozumu* *twego*. *RejWiz* 38v.

a. O zabiegach leczniczych (15) :

natrzeć co (8): *łól* *z* *ocztem* *á* *oliwą* [...] *fwierzb* *vłmierza* [...] *gdy* *tym* *przi* *ogniu* *mocnie* *nathrzełz* *ciało* *FalZioł* III 38d. *Cf* *natrzeć co czym*; *co komu czym*.

natrzeć czego w co [= *czym co*] (1): *nátrzyłz* *foli* *w* *rány*/ *á* *krłczyce* *iáko* *iné* *párchy* *pal* *SienLek* 182.

natrzeć czym (14): *FalZioł* III 38d; [*suchotne miejsce*] *másią* *nátrzy* / *nátłukłzy* *lipowego* *węgla* *z* *ładłem* *łtórym* *SienLek* 172, 82. *Cf* *natrzeć co czym*; *komu czym*; *co komu czym*; *czym około czego*; *czym gdzie*.

natrzeć co czym (5): *fiarka* *zmiełzana* *z* *łaetrą* *á* *wespołek* *łtarta*/ *gdy* *thym* *prochem* *ciało* *fwierzbiące* *natrzełz* *wyłufza* *y* *goij* *FalZioł* III 38c, I 97b; *lekárstwo* *dobré* *ná* *fuchothny* *członek*: *Násiekay* *miełtce* *pułczádłem* *gęłto*/ *á* *másią* *ié* *dobrze* *nátrzy* *SienLek* 171, 116, 167.

natrzeć komu czym (1): *Gdy* *śobie* *kón* *wárgi* [...] *pokaži* [...] *nátrzy* *mu* *tym* *prochem*: *nátłucz* *gliny* *fuchéy*/ *nápoły* *z* *grynłzpanem* *SienLek* 167v.

natrzeć co komu czym (2): *niech* *śiędźie* *grzbiethem* *chory* *do* *ćiępłego* *piecá* / *nátrzyłz* *mu* *go* *co* *nalepiey* *oleykiem* *bobkowym* *SienLek* 141v, 170v.

natrzeć czym około czego (1): *około* *kielców*/ *okroy* *mu* [*bydłu*] *pułczádłem*/ *álbo* *ołtrym* *końcem* *nożowym*/ *á* *łólą* *nátrzy*. *SienLek* 167.

natrzeć czym gdzie (2): *zaiączem* *fwieżym*/ *ktho* *ma* *kurcz* *wnogach*: *natrzeć* *natim* *miełtczu*. *FalZioł* IV 36c; *SienLek* 170v.

W charakterystycznych połączeniach: natrzeć dobrze, mocnie; natrzeć na tym miejscu, wszędy.

Szereg: »namazać albo natrzeć« (1): Szyiá thež gdy kogo boli/ [...] máłtem námázác/ álbo lądlem niedźwiedzim nátrzeć. *SienLek* 82.

2. *Trąc sproszkować, utrzeć (może: wiele)* (7) : co fyę vtrze [ołowiu] zbieray/ á nátárwży ileć potrzebá/ roftworz łokiem podroźnikowym *SienLek* 118v.

natrzeć czego (6): *FalZioł* V 92a; Wezmiz piołunu świeżego A natrzy ziela czarnego Bo te niemocz zlicziłł łnadnie Co łie łlotko w zywoth w kradnie *RejKup* q5v; gdy bol z wierzchu iełt w pierśiách/ nátrzy gorczyce z miodem *SienLek* 83, 47v. *Cf natrzeć czego z czego.*

natrzeć czego z czego (2): Weźmi krwie niewieścicy/ kthora przy rodzeniu dziećięciá odchodzi/ á wfułz iá [...] gdy męźczyznę kámięń gába/ nátrzy prochu s niey *SienLek* 106, 90v.

Szereg: »natrzeć albo naskrobać« (1): tákiež [na żóltą niemocz] nátárłży prochu álbo náłkrobawłży z rogu ieleniego niepałác go. *SienLek* 90v.

3. *Piłować, ciąć na deski* (1) :

Szereg: »natrzeć i narąbać« (1): dzień ieden nád parą chłopow pilnie łtać/ co go [łuczywa] ná trá álbo nárábią zá dzień/ to zmierzyc wozem kmiecym *GostGosp* 86.

4. *Zbrojnie uderzyć, zaatakować; impetum facere, aliquem petere, invadere* *Mącz* (22) : Wy Afyriyczykowie z Ninusem walecznym/ Iełłize tu nátrzenie być wam w błędzye wiecznym *PaprPan* Sv; *WyprPl* B3.

natrzeć na kogo (8), *na co [żywotne]* (1): In hostem invadere, Nátrzeć ná nieprzyaciela. *Mącz* 473a, 113d, 295b, d [2 r.]; ná tárli [Irruerunt] Pelifztymowie ná Saulá/ y ná łyny iego/ y zábili [...] łyny Saulowe *BudBib* 1.Reg 31/2; *PudłFr* 45; *OrzJan* 39; *SzarzRyt* C2.

W charakterystycznych połączeniach: natrzeć mocno, prędko, szalenie, śmieie.

Zwrot: »natrzeć koniem« (2): *Mącz* 126b; W wrotá iádac trzáfneło [drzewce]/ kiedym nátárł koniem. *WyprPl* C3v.

Szereg: »natrzeć i najechać« (2): Sumere impetum, Zápuścić łie/ włtápic ná zád áby tim mocniej zás nátrzeć y náychác mógl. *Mącz* 295d, 295b.

Przen (8) : Więć znáiac łáłkę páńłką/ pięknie to miárkuiełz/ [...] Nikomu łie nie przykrzyłz/ włzyłcy toba łtoią/ Wyłchła zazdrość nie nátrze/ źli łie łiebie boią. *GostCast* 18.

natrzeć na co (3): *PudłFr* 38; [cnota synom *hetmaniła*] Nie natarła obludnośc nánie z zadnei łtroni *PaprUp* A3; *SkarKaz* Oooo2b.

a. *W antropomorfizowanym opisie gry w szachy* (4) :

natrzeć na kogo, co (3): Iedenže piełzek drogę był zálłonił/ Tym nátárł ná huf *KochSz* Bv, B2v, A4v.

natrzeć czym (1): Rycerz nátárł koniem/ Obálił Rochá *KochSz* B.

Synonimy: 1. *namazać, nasmarować;* 2. *nadrobić, pokruszyć, skruszyć;* 3. *najechać, napaść.*

Formacje współrdzenne cf TRZEĆ.

Cf NATARCIE, NATARTY